

Betreft: Grote waternavel
 Locatie: Bloemendalerpolder
 Datum: 28 september 2018
 Ecoloog: 5.1.2e
 Steller: 5.1.2e 5.1.2e, ecooloog

Grote waternavel versus platte schijfhoren

De grote waternavel is een invasie exoot. Handel en bezit is verboden in Nederland. De grote waternavel verspreidt zich vegetatief via wortelstokken en via losgelaten stengeldeeltjes. Een deeltje van 1 cm is – mits voorzien van een knoop – al voldoende voor een nieuwe vestiging. De plant is zeer levenskrachtig, de met het schone op de oever getrokken planten kunnen zich vanuit de oever weer vestigen in de sloot. Afvoeren en composteren is de enige optie. Overzetten van de soort uit de sloten naar – nog niet geïnfecteerde sloten moet worden voorkomen.

In de Bloemendalerpolder is de platte schijfhoren bekend. Conform de ontheffing moeten planten en slib uit de te dempen sloten worden overgezet naar – bij voorkeur nieuwe – sloten die niet worden gedempt.

Het dilemma is dat bij het overzetten van de planten t.b.v. de platte schijfhoren ook de grote waternavel wordt overgezet. Wat leidt tot woekering in de nieuwe watergang en ter plekke uitsterven van de platte schijfhoren. Ook zijn watergangen waarin de grote waternavel woekert ongeschikt als voortplantingswater voor heikikker, rugstreeppad en andere amfibieën. Vissen zullen in de overwoekerde sloten evenmin voorkomen. Door de woekering ontstaat een gesloten plantendeck boven de watergang. Daardoor zal het zuurstofgehalte sterk afnemen en het dierlijk leven wegtrekken of afsterven. Ook waterplanten sterven af, waardoor de verrotting het laatste zuurstof verbruikt. Kortom voorkomen moet worden dat de grote waternavel de watergangen infecteert. Dat geldt voor de watergangen in het compensatiegebied en binnen het toekomstige woongebied.

Werkwijze

Binnen de schermen is de grote waternavel gekarteerd (d.w.z. de verspreiding is op kaart ingetekend). Daarbij is onderscheidt gemaakt tussen grote groeiplekken en individuele planten. De groeiplekken zijn vastgelegd met een camera voorzien van GPS (er worden foto's gemaakt waarbij de locatie is vastgelegd).

Op basis van deze kartering is zichtbaar welke slootdelen geen planten van de grote waternavel bevatten. Met behulp van deze gegevens is bepaald welk deel van de vegetatie en slib veilig kan worden overgezet.

Voor de komende jaren wordt beleid ontwikkeld om de verspreiding van de grote waternavel terug te dringen, en bijvoorkeur de grote waternavel in de Bloemendalerpolder uit te roeien. Dat om problemen in de toekomst beheerbaar te houden en woekeringen te voorko-

men. Naast de effecten op het voorkomen van de beschermde watergebonden soorten in het compensatiegebied zijn enkele aspecten van belang:

- afvoer van water kan stagneren door de woekering;
- woekering van één soort (grote waternavel, eendenkroos) geeft een negatief beeld;
- rotting kan leiden tot (kortstondig) stankoverlast.

Marges

De grote waternavel is een zeer snelle verbreider. Daarom wordt een veilige afstand aangehouden van 10 meter vanaf een grote groeiplek en vijf meter vanaf een individuele plant. Uitzondering is als blijkt dat verspreid over de sloot grote groeiplekken of verscheidene individuen voorkomen. Op dat moment wordt er geen materiaal overgezet uit de gehele sloot. Bij een sloot waar een of enkele grotere groeiplekken aanwezig zijn én verspreid over de watertgang individuen of kleine groepjes kan niet met zekerheid worden gesteld dat tussen de aangetroffen geen – wellicht nog niet aangeslagen – planten aanwezig zijn. Feitelijk is het alleen veilig om de platte schijfhoren over te zetten vanuit volledig schone sloten. Echter om ook de platte schijfhoren te beschermen wordt uit sloten met geen of weinig grote waternavel de platte schijfhoren conform ontheffing overgezet. Duidelijk is wel dat komende jaren beleid en nazorg noodzakelijk zal zijn.

Resultaten

De sloten binnen het afgeschermd deel van de Bloemendalerpolder zijn in september gekarteerd op het voorkomen van grote waternavel c.q. op plekken waar geen grote waternavel aanwezig is. Van de groeiplekken en van individuele planten zijn foto's gemaakt met plaatsaanduiding via GPS. Helaas blijkt de gegevens van de GPS niet te zijn meegekomen bij het overzetten van de foto's. In de bijlage is een collage opgenomen van foto's die te zijn te traceren in de Bloemendalerpolder. Bestudering van alle foto's laat duidelijk zien dat deze verspreid over gehele onderzochte gebied is aangetroffen. Uit de inventarisatie blijkt dat (vrijwel) alle sloten groeiplekken bevatten met grote waternavel. Op de kaart zijn de sloten c.q. de groeiplekken ingetekend waar de grote waternavel is aangetroffen. Telkens is op de kaart vanaf een grote groeiplek – aan weerszijde van de groeiplek – een marge van 10 meter aangehouden. Ten opzichte van individuen is aan weerszijde 5 meter aangehouden. De groeiplekken blijken dermate verspreid voor te komen dat over de geïnfecteerde watergangen een streep geplaatst kan worden over de gehele watergang. Er zijn in die watergangen geen veilige plekken aanwezig om de platte schijfhoren over te zetten.

Op basis van de aangetroffen groeiplekken is bepaald welke sloten c.q. slootdelen “schoon” zijn. Vanuit deze schone slootdelen wordt – conform de ontheffing – de acties uitgevoerd om de platte schijfhoren over te zetten naar nieuw gegraven waterpartijen in het compensatiegebied. De schone slootdelen staan op de tweede kaart.

Gebleken is dat het alleen voor één sloot verantwoord is vegetatie over te zetten naar de nieuwe waterpartijen in D3. De andere sloten zijn allemaal volledig geïnfecteerd met de grote waternavel.

Grote waternavel versus gewone waternavel

In reactie op het voorstel stelt de RUD bij monde van 5.1.2e dat “[...] niets wordt gesteld over de aanwezigheid van de gewone waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*). Uit de verspreidingsgegevens van deze soort blijkt dat de gewone waternavel ook in de Bloemendalerpolder voorkomt. De soorten gewone waternavel en grote waternavel vertonen op het eerste gezicht veel overeenkomsten. Wij wijzen u er op dat de gewone waternavel wél overgezet kan worden naar het compensatiegebied en er bij enkel de aanwezigheid van de gewone waternavel geen noodzaak bestaat om af te wijken van de voorschriften uit de ontheffing.” Het onderzoek in de Bloemendalerpolder was gericht op de inventarisatie van de invasieve exoot grote waternavel. Dat was nodig omdat deze een wijziging van beleid en beheer vraagt. De eventuele aanwezigheid van de gewone waternavel en andere inheemse soorten vraagt geen verandering in beleid of beheer. Inventarisatie is derhalve niet relevant. De inventarisatie van de grote waternavel is uitgevoerd door een ecooloog bekend met het inventariseren van vaatplanten en vegetatie.

Bronnen ecologie

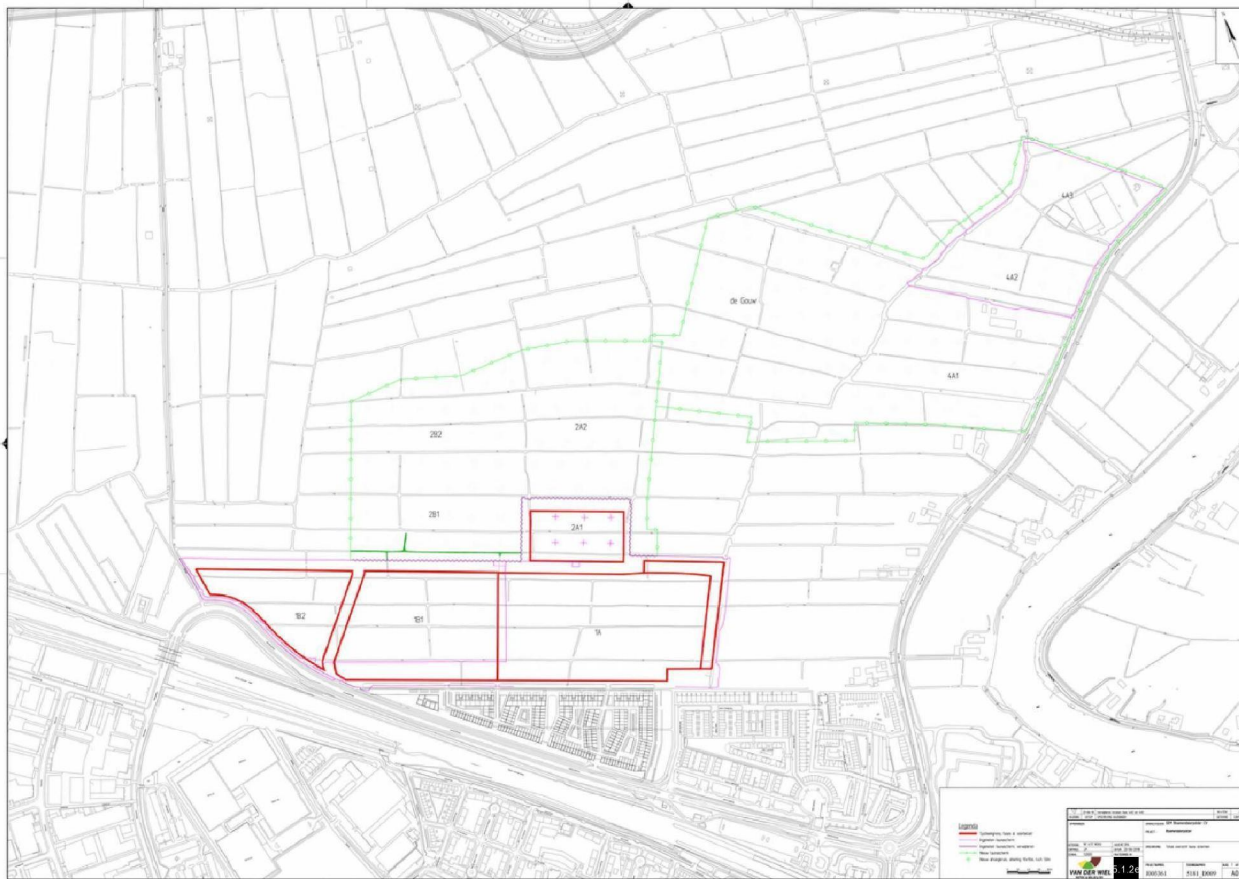
- Anonymus (2006) *Hydrocotyle ranunculoides*. European and Mediterranean Plant Protection Organization.
- Baas, W.J. & W.J. Holverda 1996a. *Hydrocotyle ranunculoides* L.f.: infiltrant in waterland? *Gorteria* 21 (6): 193-198.
- Baas, W.J. & W.J. Holverda 1996b. *Hydrocotyle ranunculoides* L.f. (Grote waternavel): de stand van zaken. *Gorteria* 22 (6): 164-165.
- Baas, W.J. & H. Duistermaat (1998) De opmars van grote waternavel (*Hydrocotyle ranunculoides* L.f.) in Nederland, 1996-1998. *Gorteria* 24: 77-82.
- Hussner, A. & C. Meyer (2008) The influence of water level on the growth and photosynthesis of *Hydrocotyle ranunculoides* L.fil. *Flora* 204 (2009) 755-761
- Hussner, A. & R. Lösch (2007) Growth and photosynthesis of *Hydrocotyle ranunculoides* L. fil. In Central Europe. *Flora* 202 (2007) 653-660
- Hussner, A., Deys, L. & Valkenburg, J. van (2012) Invasive Alien Species Fact Sheet – *Hydrocotyle ranunculoides*. Online Database of the European Network on Invasive Alien Species.

www.nederlandsesoorten.nl

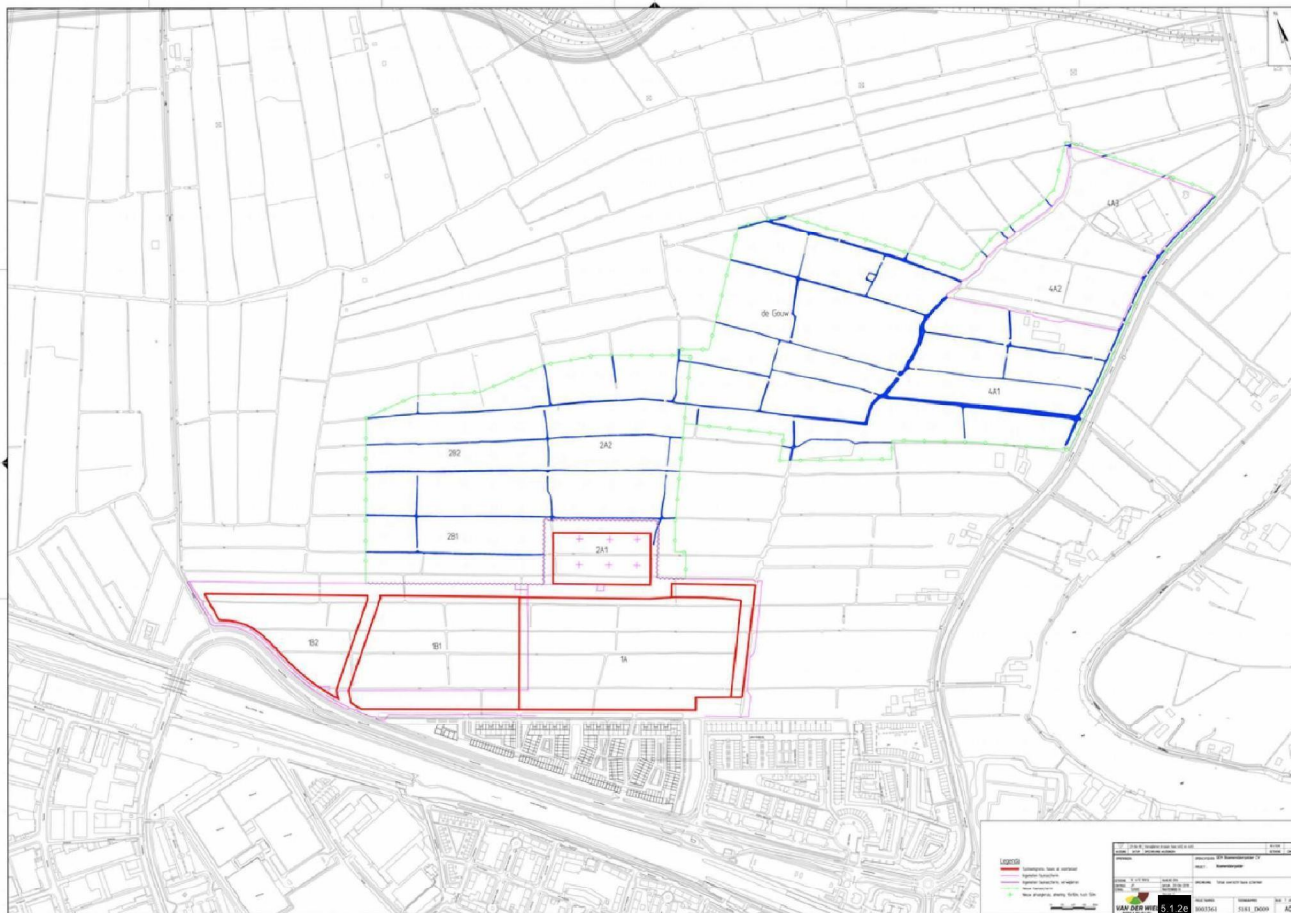
Bronnen bestrijding

- Anonymus (2008) Bestrijding Grote waternavel. Waterschap Hollandse Delta.
- Anonymus (2013) Een efficiënte aanpak van invasieve exoten in en rond de waterloop. Invexo, Wageningen.
- Anonymus (2015) Werkinstructie Grote waternavel. Waterschap Aa n Maas, Waterschap Brabantse Delta & Waterschap de Dommel.
- Boute, M. (2011) Pilots bestrijding exotische waterplanten Grote waternavel, Parelvederkruid en Waterteunisbloem. Boute ecologie en water advies, Stevensweert.
- Michielsen, J.M. & M.M. Riemens (2012) Resultaten van een kasproef naar de effectiviteit van branden en frequente manuele bestrijding op de groei van *H. ranunculoides*, *L. grandiflora* en *M. aquaticum* bij verschillende nutriëtniveaus van de bodem. Invexo, Wageningen.

Kaart 1: de sloten waarin geen grote waternevel is aangetroffen. Uit deze sloten worden conform de ontheffing de platte schijfthoren overgezet.

Kaart 2: De sloten die geïnfecteerd zijn met grote watermavel. Het slootmateriaal wordt niet overgezet.

